

AMİSOS / AMISOS

ISSN: 2587-2222 / e-ISSN: 2587-2230

Yıl/Year: 2022 ♦ Cilt/Volume: 1 ♦ Sayı/Issue: Özel Sayı/The Special Issue

(Orta Aras Havzası/The Middle Aras Basin)

TARANDIĞI İNDEKSLER / INDEXS

AMİSOS / AMISOS

ISSN: 2587-2222 / e-ISSN: 2587-2230

Yıl/Year: 2022 ♦ Cilt/Volume: 1 ♦ Sayı/Issue: Özel Sayı/The Special Issue
(Orta Aras Havzası/The Middle Aras Basin)

Konuk Editör / Guest Editor

Dr. Öğr. Üyesi Ayhan YARDİMCİEL (Kafkas Üniversitesi, Kars/Türkiye)

Başeditör / Head-Editor

Doç. Dr. Davut YİĞİTPAŞA (Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun/Türkiye)

Editörler / Editors

Doç. Dr. Fevziye EKER (Ordu Üniversitesi, Ordu/Türkiye)
Doç. Dr. Hakan ÖNİZ (Akdeniz Üniversitesi, Antalya/Türkiye)

Editör Yardımcısı / Vice Editor

Prof. Dr. Ersel ÇAĞLITÜTÜNCÜGİL (Katip Çelebi Üniversitesi, İzmir/Türkiye)

Alan Editörleri / Field Editors

Doç. Dr. Fevziye EKER (Klasik Arkeoloji)
Doç. Dr. Hakan ÖNİZ (Sualtı Arkeolojisi)
Doç. Dr. Harun OY (Eskiçağ Tarihi)
Dr. Öğr. Üyesi Zehra ÖZBULUT (Antropoloji)
Dr. Öğr. Üyesi Nisa YILMAZ ERKOVAN (Mimarlık)
Dr. Öğr. Üyesi N. Tuba YİĞİTPAŞA (Sanat Tarihi)

Yabancı Dil Editörleri / Foreign Language Editors

Doç. Dr. Emrah EKMEKÇİ (Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun/Türkiye)
Doç. Dr. Alan Michael GREAVES (Liverpool University, Liverpool/England)
Dr. Öğr. Üyesi Eric JEAN (Hitit Üniversitesi, Çorum/Türkiye)

Yazı İşleri /Sekretariat

Arş. Gör. (Doktorant) Gülferi AKIN ERTEK (Ordu Üniversitesi, Ordu/Türkiye)

Kapak Tasarım / Cover Design

Doç. Dr. Davut YİĞİTPAŞA

Kapak Resmi / Cover Design

Dr. Öğr. Üyesi Ayhan YARDİMCİEL, Orta Aras Havzası / *The Middle Aras Basin*

Dergi Yazışma Adresi / Corresponding Adress

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü,
Kurupelit Kampüsü, 55139-Samsun/TÜRKİYE

Ondokuz Mayıs University, Faculty of Letters, Department of Archaeology,
Kurupelit Campus 55139-Samsun/TURKEY

Tel: 00 (90) 362 312 19 19 / 4687 **Mobil:** 0 (505) 110 12 94 **Faks:** 00 (90) 362 457 60 81

E-posta: amisos.dergi@gmail.com, amisos@omu.edu.tr

Dergi Otomasyon Sistemi <http://dergipark.gov.tr/amisos>

© 2016 Uluslararası Amisos Dergisi. Her Hakkı Saklıdır. Dergide yayımlanan yazıların içeriğinden yazarlar sorumludur.

© 2016 *The International Journal Of Amisos*. All rights reserved The views expressed in the journal are the responsibility of the individual authors

Makalelerin Tarandığı İntihal Programı

Yayın Kurulu / Editorial Board

Unvan (Prof.; Doç.; Dr.) ve soyadı alfabetik / *Title and surname, alphabetic*

Prof. Dr. Sümer ATASOY	(Emekli Öğretim Üyesi, İstanbul/Türkiye)
Prof. Dr. Isabella CANEVA	(Retired Lecturer, Lecce/Italy)
Prof. Dr. Yaşar E. ERSOY	(Yaşar Üniversitesi, İzmir/Türkiye)
Prof. Dr. Sergey FAZLULLİN	(Moscow State University, Moscow/Russia)
Prof. Dr. Halime HÜRYILMAZ	(Hacettepe Üniversitesi, Ankara/Türkiye)
Prof. Dr. Mehmet KARAOSMANOĞLU	(Emekli Öğretim Üyesi, Kayseri/Türkiye)
Prof. Dr. Mehmet ÖZSAİT	(Emekli Öğretim Üyesi, İstanbul/Türkiye)
Prof. Dr. Gocha R. TSETSKHLADZE	(Oxford University, Oxford/England)
Prof. Dr. Remzi YAĞCI	(Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir/Türkiye)
Doç. Dr. Alan Michael GREAVES	(Liverpool University, Liverpool/England)
Doç. Dr. Haydar YALÇIN	(Katip Çelebi Üniversitesi, İzmir/Türkiye)

Danışma Kurulu / Advisory Borad

Unvan (Prof.; Doç.; Dr.) ve soyadı alfabetik / *Title and surname, alphabetic*

Prof. Dr. Veli BAHSHALİYEV	(Azerbaycan Milli İlim Aka., Nahçıvan/Nahçıvan)
Prof. Dr. Nevzat ÇEVİK	(Akdeniz Üniversitesi, Antalya/Türkiye)
Prof. Dr. Adnan DİLER	(Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla/Türkiye)
Prof. Dr. Murat DURUKAN	(Mersin Üniversitesi, Mersin/Türkiye)
Prof. Dr. Abdullah Şevki DUYMAZ	(Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta/Türkiye)

- Prof. Dr. Deniz Burcu ERCİYAS (Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara/Türkiye)
Prof. Dr. Marcella FRANGIPANE (Retired Lecturer, Rome/Italy)
Prof. Dr. Hamza GÜNDOĞDU (Emekli Öğretim Üyesi, İstanbul/Türkiye)
Prof. Dr. Bilge HÜR MÜZLÜ KORTHOLT (Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta/Türkiye)
Prof. Dr. Stephan KROLL (Ludwig-Maximilians-Universität München, München/Germany)

Prof. Dr. Irena LAZAR (Primorska University, Koper/Slovenia)
Prof. Dr. A. Tuba ÖKSE (Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli/Türkiye)
Prof. Dr. Mehmet ÖZHANLI (Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta/Türkiye)
Prof. Dr. Marina PUTURIDZE (Tbilisi State University, Tbilisi/Georgia)
Prof. Dr. Andrzej PYDYN (Nicolaus Copernicus University, Toruń/Poland)
Prof. Dr. Andreas SCHACHNER (The German Archaeological Ins., İst./Turkey)
Prof. Dr. İbrahim Tunç SİPAHİ (Ankara Üniversitesi, Ankara/Türkiye)
Prof. Dr. Blazej STANISLAWSKI (Institute of Archaeology and Ethnology Polish Academy of Sciences, Warszawa/Poland)

Prof. Dr. Michele STEFANILE (University of Naples l'orientale, Napoli/Italy)
Prof. Dr. S. Yücel ŞENYURT (Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara/Türkiye)
Prof. Dr. Turan TAKAOĞLU (18 Mart Üniversitesi, Çanakkale/Türkiye)
Prof. Dr. Jak YAKAR (Tel Aviv University, Tel Aviv/Israel)
Prof. Dr. Ünsal YALÇIN (Deutsches Bergbau-Museum, Bochum/Germany)
Prof. Dr. Levent ZOROĞLU (Batman Üniversitesi, Batman/Türkiye)
Doç. Dr. Şengül AYDINGÜN (Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli/Türkiye)
Doç. Dr. Hülya BULUT (Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla/Türkiye)
Doç. Dr. Murat KARADEMİR (Selçuk Üniversitesi, Konya/Türkiye)
Doç. Dr. Erkan KONYAR (İstanbul Üniversitesi, İstanbul/Türkiye)
Doç. Dr. Thomas ZIMMERMANN (Bilkent Üniversitesi, Ankara/Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Güner COŞKUNSU (Autonomous University of Madrid, Madrid/Spain)

Dr. Öğr. Üyesi Eric JEAN (Hitit Üniversitesi, Çorum/Türkiye)

Amisos Dergisi Aralık ve Haziran olmak üzere yılda iki sayı olarak yayımlanan uluslararası hakemli bir dergidir. Derginin yayın içerik, kapsam ve düzeni ile ilgili kararlar yayın kurulu üyelerinden gelen teklifler doğrultusunda yayın kurulu başkanı tarafından alınır.

Kapsam ve İlkeler

Dergi konu olarak, antropoloji, arkeoloji, arkeometri, epigrafi, filoloji, sanat tarihi, koruma / onarım, mimarlık tarihi, müzecilik gibi sosyal bilim alanlarındaki ana konular ile bunlarla ilgili, ilişkili veya yardımcı konuları ve bunlarla ilişkili yorum, yaklaşım ve kuramları kapsar. Dergi kapsamına uygun olarak bilimsel yenilik getiren, özgün araştırma ve yorum makaleleri, haberler, kazı raporları ve kitap tanıtımlarını içerir.

Makalelerin dergimizde yayınlanabilmesi için daha önce başka bir yerde yayımlanmamış veya yayımlanmak üzere kabul edilmemiş olması gerekir. Yazarlar dergiye gönderdikleri makalenin özgün olduğunu, başka bir dilde dahi olsa makalenin daha önce yayımlanmadığını ya da yayımlanmak üzere bir başka dergiye gönderilmemiş olduğunu taahhüt etmiş olurlar. Bilimsel bir toplantıda sunulmuş ve yayımlanmamış bildiriler, bu durum belirtilmek şartı ile dergimizde yayımlanmak üzere kabul edilir. Yayımlanmak üzere verilen makale eğer yazarın bir tezinden (lisans, yüksek lisans veya doktora) üretilmişse bunun başlığı veya ilk paragraf cümlelerinden birine konulacak dipnot ile açıklanması gerekmektedir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlara aittir. Dergiye yazı gönderen bir yazar makalelerin yayımlanmama hakkının editör, hakem ve bilim kurulu üyelerinde saklı olduğunu ve onlardan gelecek değişiklik, düzeltme ve ilaveleri yapmayı taahhüt etmiş sayılır.

The International Journal of Amisos

The International Journal of Amisos is a peer-reviewed and refereed international journal published biannually (June - December). Decisions regarding publication, content, scope and formation of the journal are taken by the chairman of the editorial board in line with the proposals from the members of the editorial board.

Scope and Principles

The journal includes main topics in social science such as anthropology, archeology, archaeometry, epigraphy, philology, history of art, conservation/restoration, history of architecture, history of museology and the topics related with social sciences, interpretations, approaches and theories. The journal includes original researches and reviews that bring scientific innovation, articles, news, excavation reports and book reviews in accordance with its scope.

In order for the articles to be published in our magazine, they must not have been published elsewhere or accepted for publication. The authors commit that the article they submit to the journal is unique and has not been published previously or sent to any other journal for publication even if it is on a different language. The articles presented at a scientific meeting but not published are acceptable for publication in our journal with the condition to be specified. If the article for publication is produced from a thesis of the author, it must be specified in the footnote that placed in one of the phrases in the first paragraph. The scientific responsibility of the manuscripts belong to the authors. A writer who submits a paper is considered to be committed that the editor, referee and scientific committee member's right to not publish the articles and to make future amendments, corrections and additions there to.

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

MAKALELER / ARTICLES

Şüheda ABLAK

Doğubayazıt Ovası'nın Güneybatısı'nda Akçukur Kalesi ve Nekropolü 1-8
Akçukur Castle And Necropolis To The Southwest Of Doğubayazıt Plain

Nazlı AKBAŞ

**Ağrı Dağı'nın Kuzey Eteklerinde Erken Demir Çağı Mezar Tipolojisi-
Sosyal Tabakalaşma Üzerine Bir Değerlendirme 9-27**
*Early Iron Age Tomb Typology On The North Skils Of Ağrı Mountain-
An Assessment On Social Stratification*

Barış GÜR

**Karasu-Aras Dağları'nın Güney Yamaçlarında Doğubayazıt Bölgesi
Erken Demir Çağı Yerleşmeleri 28-36**
*On The South Slopes Of The Karasu-Aras Mountains Early Iron Age
Settlements In Doğubayazıt Region*

Atilla KARATAŞ

**Erken Demir Çağında Coğrafi Bilginin Mekânsal Organizasyonda
Kullanımı: Orta Aras Havzası Örneği 37-55**
*The Use Of Geographical Knowledge In Spatial Organization In The
Early Iron Age: The Case Of The Middle Aras Basin*

Hüseyin METİN - Abdulhadi DURUKAN

Iğdır-Melekli'deki Delikkaya Yerleşimi: İlk Gözlemler.....56-63
Delikkaya Settlement In Iğdır-Melekli: First Observations

Ayhan YARDİMCİEL

Iğdır Ovası'nın Orta Tunç Çağı Ve Transhümanist Yaşamdaki Rolü.....64-75
The Middle Bronze Age And Its Role In Transhumanist Life In Iğdır Plain

Dilek YILMAZ

**Karakoyunlu (Menuahinili) Arkeolojik Merkezinin Geç Demir Çağı
Sürecine İlişkin Gözlemler 76-84**
*Observations Regarding The Late Iron Age Process Of The Karakoyunlu
(Menuahinili) Archaeological Center*

Davut YİĞİTPAŞA

Iğdır/Koruktepe II Höyüğü.....85-94

Fethi Ahmet YÜKSEL

**Orta Aras Havzasında Arkeolojik Mirasın Korunması Çalışmalarında
Arkeojeofizik Araştırmaların Önemi 95-106**

*The Importance Of Archaeogeophysical Research In Works On The
Conservation Of Archaeological Heritage In The Middle Aras Basin*

Dergi Yazım Kuralları..... 107-116

Publication Instructions

12. SAYI HAKEMLERİ / REVIEWERS OF THE 12TH ISSUE

Unvan (Prof.; Doç.; Dr.) ve soyadı alfabetik / *Title and surname, alphabetic*

Prof. Dr. Veli BAKHSHALİYEV	(Nakhchivan Branch of the Azerbaijani National Academy of Sciences)
Doç. Dr. Akın BİNGÖL	(Kafkas Üniversitesi)
Doç. Dr. Aytaç COŞKUN	(Dicle Üniversitesi)
Doç. Dr. Nilgün COŞKUN MASATCIOĞLU	(Mustafa Kemal Üniversitesi)
Doç. Dr. Ersin ÇELİKBAŞ	(Karabük Üniversitesi)
Doç. Dr. Ebru MANDACI	(Bitlis Eren Üniversitesi)
Doç. Dr. Pınar PINARCIK	(Düzce Üniversitesi)
Doç. Dr. Müge SAVRUM KORTANOĞLU	(Dumlupınar Üniversitesi)
Doç. Dr. Selçuk SEÇKİN	(Mimarsinan Güz. San. Üni.)
Doç. Dr. S. Sezin SEZER	(Kafkas Üniversitesi)
Doç. Dr. Sırrı TİRYAKİ	(Bingöl Üniversitesi)
Doç. Dr. Atila TÜRKER	(Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Doç. Dr. Tekin YEKEN	(Kocaeli Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Rabia AKARSU	(Atatürk Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Sabahattin ERDOĞAN	(Yüzüncü Yıl Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Hacer KUMANDAŞ YANMAZ	(Kafkas Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Yasemin ÖZDEMİR KULAKSIZ	(Marmara Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Emrah SİYAVUŞ	(Marmara Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Murat TURGUT	(Selçuk Üniversitesi)

Konuk Editörden...

Değerli okuyucular,

Aras Nehri, bahsi antik kaynaklarda da geçen ve bugünküne yakın bir telaffuzla (Herodot-Araxes) ismi binlerce yıldır değişmeyen bir nehirdir. Bingöl Dağlarından aldığı kaynağı ile Erzurum, Kars ve Iğdır illerinden geçerek Nahçıvan-İran koridoruna ulaşır. Sonrasında Nehir kuzeyden gelen Kura ile birleşerek Bakü civarında Hazar Denizi'ne dökülür. Nehrin, Kars il sınırlarına girip Nahçıvan'ı geçtiği bölge Orta Aras Havzası olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlama bölgenin arkeolojik ve tarihsel birlikteliği ile alakalıdır. Ağrı Dağı ile Aras Dağlarının da bulunduğu Orta Aras Havzası Kafkasya, Anadolu ve İran arasındaki yol ve geçitlerin kesiştiği bölge olmasından dolayı Yukarı ve Aşağı Aras Havzalarına oranla tarihsel rolü açısından daha ön plandadır. Bu tarihsel rolü bugünkü arkeolojik manzara ile teyit etmek mümkündür. Ağrı iline bağlı Doğubayazıt ilçesi Sarısu Irmağı aracılığı ile Aras Havzası'na dâhil olan bir diğer bölgedir. Havzayı, güneyde Van Gölü Havzası ile ayarın yükseltti Tendürek Dağlarıdır. Bu dağlar kuzeye doğru aşıldıktan sonra Orta Aras Havzası'na ulaşılır. Orta Aras Havzası'nda iki önemi coğrafi kırılma bulunmaktadır. Güneyden kuzeye doğru havzayı incelediğimizde Orta Aras Havzası'nın en güneyinde Doğubayazıt Ovası bulunmaktadır. Havza bu bölümde bahsi geçtiği üzere güneyde Tendürek Dağları ile batıda İpek Geçidi ile kuzeydoğu ve doğuda Küçük Ağrı Dağı ile çevrilidir. İlk kırılma bu güney bölümünü kuzeyden ayıran Aras Dağları silsilesi ile Büyük Ağrı Dağı'dır. Aras Dağları'nın doğuda Ağrı Dağı ile birleştiği bölgede Zor ve Pamuk isimli iki büyük yükseltisi bulunmaktadır. Havzanın Doğubayazıt bölümünde rakım ortalama 1500 metre civarındayken 2200-2500 arası yükselme koduyla bu ihtişamlı dağ silsilesinin batısından geçerek, kuzeyinde bulunan ve ortalama 800 rakımlı Iğdır Ovası'na geçiş yapılır. Iğdır Ovası'nın hemen kuzeyinde Aras Nehri ve Aras Nehri'nin de kuzeyinde havzanın kuzey sınırı olan Kars bulunmaktadır. İşte ikinci kırılma Aras Nehri ile Kars Platosu arasında bulunan yükselti farkıyla oluşmaktadır. 800 ortalama rakımlı Tuzluca bölgesinden Halıkışla ve Kesko geçitleri ile ortalama 1800 metre rakım değerine sahip olan Kars Platosuna bağlantı yapılır. İşte bu kırılmalar bölgede eskiden beri transhümanist yaşamın, bir ekonomik model olarak bölgeye yayılmasına ve buna bağlı bir yaşam şeklinin ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır. Çok kısa mesafelerde ciddi rakım farklılıklarının bulunduğu bölge bugünkü anlamda köy-yayla ilişkili bir pastoral yaşam döngüsünün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Coğrafyayı bir bütün olarak değerlendiren bu transhümanist gruplar; ova düzeyindeki yaşamlarına, mevsimsel döngü silsilesi içinde yüksek rakımlı yaylalarda devam etmişlerdir. Aras Dağları üzerinde bulunan ve kuzeyi Iğdır, güneyi ise Doğubayazıt'a ulaşan Sinek Yaylası bu anlamda coğrafya ile arkeolojinin birleştiği eşsiz alanlardan biri olarak göze çarpmaktadır. Bölgenin bir diğer önemli yayla arkeolojisi merkezi de Korhan Yaylası'dır. Korhan Yaylası'nın çok eski zamanlardan günümüze kadar süren uzun bir zaman diliminde kullanıldığı var olan arkeolojik ve tarihi kültür varlıkları sonucunda anlaşılabilir. İşte bu farklı yükseltilere sahip coğrafi üniteleri aynı anda kullanmayı başaran transhümanist gruplar öteden beri göçebe olarak tanımlanmış ancak bugün gelinen noktada anlaşılabilir ki; bu gruplar aslında yerleşik olup, sabit bir yerleşim yeri ve bu yerleşim yerine bileşen mezarlıklara sahiptiler. Özellikle havzanın Iğdır bölümünde Kalkolitik Çağdan itibaren yoğun bir yerleşik nüfusun yaşadığı anlaşılmaktadır.

Tarihi süreç içinde Orta Aras Havzası araştırmaları çok farklı disiplinlerce gerçekleştirilmiştir. Bunların başında bölgeye gelen seyyahlar yer almaktadır. Bu seyyahlar aracılığı ile bölge ile alakalı çok fazla başlıkta bilgilere ulaşmak mümkündür. Ağrı Dağı'nın kuzeybatı eteğinde (Taşburun) tespit edilen Urartu Yazıtları sayesinde bölgede başlayan arkeolojik çalışmalarda başta İvanovsky olmak üzere birçok yabancı bilim insanının etkisi görülmektedir. Günümüzde Bulakbaşı Köyü olarak bilinen köyün girişinde o zamanki adı ile Taşburun'da yapılan arkeolojik kazılar Rus işgal yıllarında gerçekleşmiştir. Bu tarihten sonra, Petrov'un Melekli Kültepe kazısı bulunmaktadır. (1913) Sonrasında Kemal Balkan ile devam eden araştırmalar yakın dönemde Prof. Dr. Oktay Belli, Prof. Dr. Alpaslan Ceylan ile yoğunluk kazanmıştır. Bölgede uzun süreli araştırma yapan diğer bir ekip Doç. Dr. Akın Bingöl başkanlığında sürdürülen Kars-Iğdir arkeolojik yüzey araştırmaları olup, bu araştırma 2014 yılından beridir devam etmektedir. Son olarak 2016 yılında başlayan ve hala devam eden Dr. Ayhan Yardimciel'in arkeolojik yüzey araştırması ile bölgede yeni yerler keşfedilmeye devam etmektedir. Ancak yapılan son çalışmaların tamamının arkeolojik yüzey araştırmaları olduğunu belirtmek gerekir. Bölgenin tarihsel ve arkeolojik önemine ilişkin olarak birden fazla arkeolojik kazının yapılması önemli bir sürecin de başlangıcı olacaktır. 1840'lı yıllarda başlayan bölge çalışmalarına ilham olan Urartu yazıtlarına konu olan Erikua Krallığı ve krali başkenti Luhiuni zerine mevcut son yüzey araştırması sayesinde önemli bilgiler derlenmiştir. Luhiuni Kenti'nin keşfine ilişkin ortaya çıkan gelişmeler bölgeye olan ilgiyi oldukça artırmıştır. Ancak bu önemli tespitlerin ivedilikle arkeolojik kazı kimliğine bürünmesi gerekmektedir. Tüm bu kazı ve araştırmalar sonucunda Orta Aras Havzası'nın özellikle Iğdir Ovası ve Ağrı Dağı lav akıntıları ile lav tepelerinin keşiştiği bölümlerde Kalkolitik ağ'dan itibaren kesintisiz bir yaşamın varlığı netleşmiştir. Farklı kültürler tarafından oluşturulan bugünün arkeolojik merkezlerinin günümüze yaklaşık artan örnekleri nüfusun giderek arttığına işaret etmektedir. Bu yorumlamaya bir dayanak noktası da Iğdir ve yakın çevresinde bulunan kurgan lokasyonlarıdır. Ondan fazla lokasyonda tespiti yapılan binlerce mezar özellikle İlk Tunç ağı'ndan itibaren bölgede yoğun bir nüfusun varlığına işaret etmektedir. Orta Aras Havzası Türkiye ve Dünya arkeoloji açısından oldukça önemlidir. Bu önemin coğrafi dayanağı yazının başlangıcında anlatılmaya çalışıldı. Coğrafi aktörlerin belirlediği yol ağlarının bugünkü siyasi sınırlara göre, Türkiye, Ermenistan, Nahçıvan ve İnan lkeleri arasında belirleyici bir role sahip olması ve bu bahsi geçen ülke arkeolojilerin stratigrafi görüntülerinin de uyumlu olması bu ülkelerin arasında bulunan Orta Aras Havzası'nın önemini daha da artırmaktadır. Bu sebeple burada yapılacak tüm arkeolojik çalışmalar birden fazla ülke arkeolojisini de ilgilendirmektedir. Bu yol ağları aynı zamanda doğu batı ve kuzey güney doğrultulu g ve kültür alişverişlerini de organize etmiştir. Orta Aras Havzası bir anlamda Anadolu, Kafkasya ve İnan arasında katalizör görevi grmştir. Tunç ağı'nın önemli kültürleri olan Kura-Aras I (Kura-Aras Kültürü, Erken Transkafkasya Kültürü veya yerel adlandırılmayla Karaz Kültürü) ve Kura Aras II (Aras Boyalıları Kültürü, II. Binyıl Kültürü vs.) ile Erken Demir ağı Kültürü'nn çekirdek bölgesi olması zaten bölgenin ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Son zamanlarda artan arkeolojik araştırmalar sonucunda Orta Aras Havzası Araştırmaları ismiyle özel bir sayı imknı veren Amisos Dergisi'ne yazarlar tarafından gönderilen makale konuları genellikle Erken Demir ağı üzerine neşredilmiştir. Burada yayımlanan makaleler bugüne kadar bilinen birçok bilgiden farklı bilgiler sunması açısından önemlidir. Bu zel sayı bölge üzerine özellikle Erken Demir ağı konusunda yapılan en güncel ve en derli toplu çalışma olma özelliğini kazanmış durumdadır. Orta Aras Havzası araştırmaları ile Kalkolitik ağ'dan başlamak üzere, İlk-Orta Son Tunç ağı'na ait yerleşim yerleri, savunma tesisleri, çanak çömlek kültürü ve l gömme geleneğine ait çok önemli keşişlere imza atılmıştır. Ancak araştırma Erken Demir ağı için daha özellikli bilgilere ulaşmıştır. Bu bilgiler Erken Demir ağı kültürünün Ağrı Dağı bölgesinden (Orta Aras Havzası) Van Gölü Havzası'na doğu geliştiğine ilişkin olup, bunu

destekleyecek ilgili dönem yerleşme ve savunma tesislerinin Ağrı Dağı bölgesinde çok daha yoğun olduğu belirtmek gerekmektedir. Bununla birlikte tespit edilen yerleşme yerlerinin bazılarının şehir görüntüsü veren arkeolojik merkezler olması da önemli bir tespit olmuştur. Bu alandaki çalışmaların güncel olup devam ettiğini belirtirken Amisos Dergisi nezdinde sorumlu yazar ve editörlere Orta Aras Havzası arkeoloji için bir pencere aralamalarından dolayı araştırma ekibi adına sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Konuk Editör

Dr. Öğr. Üyesi Ayhan YARDIMCIEL

Kafkas Üniversitesi Öğretim Üyesi

Ağrı-Iğdır İlleri Arkeolojik Yüzey Araştırması Başkanı